

NÜZÛL-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA YÛSUF KISSASI

The Story of Yusuf in the Context of the Relationship Between Reveal of Revelation and Life of Prophet Muhammed

Ertuğrul DÖNER¹

Halit ALDANMA²

Makale Bilgileri*

Geliş Tarihi : 02.11.2020

Kabul Tarihi : 24.05.2021

Yayın Tarihi : 22.06.2021

Özet

Kur'an'ı Kerim'in yaklaşık üçte biri kıssalardan oluşmaktadır. Kur'an'da bu kadar önemli bir paya sahip olan kıssaları doğru anlamak, neredeyse Kur'an'ın büyük bir bölümünü anlamak demektir. Kur'an'ı anlamaya yardımcı olan kıssalar içerisinde "Ahsenü'l-Kasas" yani "kıssaların en güzeli" olarak isimlendirilen kıssa Hz. Yûsuf kıssasıdır. Ayrıca Kur'an'da kıssaları anlatılan peygamberler arasında hayati bir süre içerisinde ayrıntılarıyla sunulan tek peygamber Hz. Yûsuf'tur.

Vahyin nüzûlü; tarih, zaman, mekân ve toplum gibi unsurlardan bağımsız olarak vâki olamayacağına göre Kur'an'ı Kerim'deki birçok kıssa gibi Hz. Yûsuf kıssası da evvel emirde nüzûl ortamıyla doğrudan irtibatlı manalar içermektedir. Biz, bu çalışmada Hz. Yûsuf kıssasının mana ve maksadını daha sağlıklı bir şekilde tespit edebilmek için Hz. Peygamber'in sîretini ve nüzûl sürecindeki Mekke dönemi göz önünde bulundurduk. Bu noktada Hz. Peygamber ve ilk Müslüman neslin kıssalardan ne anladıkları ve kıssaları nasıl yorumladıkları meselesine ışık tutan bilgilere yer verdik. Hz. Yûsuf ve kardeşleri arasında yaşanan hadiseler nüzûl-sîret ilişkisi içerisinde ya da başka bir ifadeyle, Hz. Peygamber'in Kureyşli müşriklerle yaşadığı mücadele çerçevesinde değerlendirmeye çalıştık.

Öncelikle sürenin nüzûl sebebi, nüzûl ortamı, Mekke'nin sosyal ve dini yapısı hakkında birtakım bilgiler sunduk. Sonrasında ise Hz. Yûsuf'un kardeşlerinin ona karşı olan kıskançlığı, Hz. Yûsuf'un kuyuya atılması, köleliği, imtihanı, zindana atılması gibi bazı konular ve başından geçen birtakım olaylar merkezinde, kendi kavmi ve yakın akraba çevresi tarafından dışlanıp eza ve cefa çektilen Hz. Peygamber ve ilk Müslüman neslin, Yûsuf kıssası merkezinde bir okumasını yaptık. Mekke halkının içinde bulunduğu durum ve müşriklerin kıssalarla uyarılmaları bağlamında ilgili kıssanın tebliğ metodu açısından önemi hakkında birtakım bilgileri değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: Nüzûl-Sîret • Kıssa • Hz. Yûsuf • Hz. Muhammed • Mekke.

Giriş

Yazılı bir metin olarak elimizde bulunan Kur'an'ı Kerim'in, esasında sözlü olarak ve 23 yıl gibi bir zaman dilimi içerisinde Hz. Peygamber'e vahyedildiği bilinmektedir. Dolayısıyla ilk

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/ Temel İslam Bilimleri Bölümü/ Tefsir Anabilim Dalı, ertugruldoner@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5657-9627>

² Milli Eğitim Bakanlığı, haldanma78@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6874-6015>

* Katkı Oranı: Veri Toplama: E.D. %50, H.A. %50, Veri Analizi: E.D. %50, H.A. %50, Makale Yazımı: E.D. %50, H.A. %50, Makale Gönderimi ve Revizyonu: E.D. %50, H.A. %50

muhatapların kendilerine sözlü olarak vahyedilen bu metne muhatap oluş keyfiyeti ile bizim muhatap oluş keyfiyetimiz arasında farklılık vardır. Vahyin ilk muhatapları Kur'an'ı karşılarında yazılı bir metin olarak değil; bizzat içerisinde yaşamakta oldukları şartlar dâhilinde Hz. Peygamber'in dilinden tebliğ edilen ilâhî ifadeler olarak görmüş ve bu ilahî ifadeleri nazil oldukları şartlar çerçevesinde anlamışlardır. Netice itibariyle vahyin mesajını anlama noktasında pek de sorun yaşamamışlardır. Oysa bugün Kur'an metnini eline alan bizler için durum oldukça farklıdır. Zira Kur'an metnine muhatap olan bizler için bir sözün hangi bağlamda söylendiğini bilmeden onu anlamaya çalışmanın -nereden ve nasıl bakılırsa bakılsın- yanlış anlama riskini ortaya çıkarması muhtemeldir. Bu nedenle Kur'an'ı anlamaya ve yorumlamaya çalışan ilk muhataplar dışında kalan kimseler mümkün mertebeye nüzûl-sîret bağlamını dikkate almalıdırlar. Bizim bu çalışmada savunacağımız anlayışa göre Kur'an, sadece yazılı bir metin değil; sözlü bir "hitap" olarak okunmalı ve "hitap-muhatap" diyalogu çerçevesinde anlaşılmalıdır. Bu diyalog bir taraftan Kur'an metni ile diğer taraftan Hz. Peygamber'in sîreti ile ilişkilidir. Bu nedenle vahyin mesajını bir bütün halinde anlayabilmek için onun sadece "yazılı metin olarak" bütünlüğüne, yani siyak-sibak ilişkisine değil; aynı zamanda ve daha da önemlisi "hitap-muhatap" bütünlüğüne dikkat etmek gerekmektedir. Bunun yolu da vahyin inzal edildiği ortamın ve ilk muhatapların yaşamakta oldukları vasatın olabildiğince detaylı bir şekilde tasvir edilmesinden geçmektedir.¹

Vahyin nüzûlü tarih, zaman, mekân ve toplum gibi unsurlardan bağımsız olarak vâki olamayacağına göre, Kur'an'ı Kerim'deki birçok kıssa gibi Hz. Yûsuf kıssası da evvel emirde nüzûl ortamıyla doğrudan irtibatlı manalar içermektedir. Biz bu çalışmada Hz. Yûsuf kıssasının mana ve maksadını daha sağlıklı bir şekilde tespit edebilmek için Hz. Peygamber'in sîretini ve nüzûl sürecindeki Mekke dönemini göz önünde bulunduracağız.

1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Kur'an'ı Kerim'in yaklaşık üçte biri kıssalardan oluşmaktadır. Kur'an'da bu denli geniş hacim kaplayan kıssaları doğru anlamak neredeyse Kur'an'ı doğru bir şekilde anlamak demektir. Kur'an'ı anlamaya yardımcı olan kıssalar içerisinde Yûsuf kıssası, "Ahsenü'l-Kasas" yani "kıssaların en güzeli" olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca Kur'an'da kıssaları anlatılan peygamberler arasında hayatı bir süre içerisinde ayrıntılarıyla sunulan tek peygamber Hz. Yûsuf'tur. Yûsuf süresi, temelde ilk muhataplara, dolaylı olarak tüm Müslümanlara çok yönlü olarak hitap etmektedir. Kıssada anlatılan Hz. Yûsuf'un yaşadıkları ve yaşadığı şeyler karşısında gösterdiği iman, tevekkül, sabır, iffet ve benzeri davranışlar Hz. Peygamber ve ilk muhataplara birçok mesaj vermektedir. Tüm bunları sağlıklı bir şekilde anlayabilmemiz için de Kur'an vahyinin nâzil olduğu dönemin şartlarını ve başta Hz. Peygamber olmak üzere ilk muhatapların yaşadıkları tecrübeleri ve psikolojik durumları iyi kavramak gerekmektedir. Sonuçta Kur'an kıssalarında anlatılan hususlar ve verilen mesajlar, Hz. Peygamber ve ilk muhatapların karşılaştıkları olaylarla yakından

¹ Coşkun, Muhammed, *Kur'an Yorumunda Sîret-Nüzûl İlişkisi*, Fikir Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 16-17.

irtibatlıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber ve ilk muhatapların yaşadıkları olayları, dönemin şartlarını bilmek, kıssada anlatılmak istenenleri ve verilen mesajları daha iyi anlamaya vesile olacaktır.

Biz bu çalışmada, Hz. Yûsuf kıssasının esas mana ve maksadını daha sağlıklı bir şekilde tespit edebilmek için temelde Kur'an'ın, özelde sûrenin nazil olduğu dönemin sosyal, dini, siyasi ve kültürel açıdan durumunu iyi bilmek gerektiğinden hareketle Hz. Peygamber'in sîretini ve nüzûl sürecindeki Mekke dönemini göz önünde bulunduracağız. Vahyin nüzûlü, zaman, mekân ve toplum gibi unsurlardan bağımsız olarak ele alınamayacağına göre, Kur'an'daki birçok kıssa gibi Hz. Yûsuf kıssası da nüzûl ortamıyla doğrudan irtibatlı manalar içermektedir. Biz de bu çalışmamızda, Hz. Yûsuf kıssasını Hz. Peygamber'in sîreti bağlamında, bir başka ifadeyle Hz. Peygamber'in kendi kıssası ışığında, özellikle Kureyşli müşriklerle yaşadığı mücadele çerçevesinde okumayı ve yorumlamayı hedeflemekteyiz.

1. Araştırmanın Yöntemi

Her anlamlı söz ve metin, bağlamına yani söylendiği yer ve zamana göre bir anlam ve amaç taşır. Söylenen söz veya yazılan metin durum, yer ve zaman farklılaştığında farklı manalara gelebilir. Kur'an ilk muhatapların idrakine bir söz, sonraki muhatapların idrakine de bir metin olarak sunulduğuna göre, onu da kendi bağlamı çerçevesinde anlamaya çalışmak kanaatimizce sağlıklı bir anlama ve yorumlama yöntemi olacaktır. Sözün aslı bağlamını dikkate almadan yapılan her yorum, sağlıklı bir yorum olmaktan uzaklaşacaktır. Zira bağlamsız anlam üretmeye çalışmak, anlamsız bağlam icat etmeyi beraberinde getirecektir. Bu durumda gerçek bağlamdan koparak yapılan yorum sanal bir anlam üretimine geçiş anlamı taşıyacaktır. Söylenen söz/yazılan metin ile ondan kastedilen manayı doğru anlayabilmek, bağlamı isabetli bir şekilde tespit edebilmekle doğru orantılıdır. Bu durum, insanlar tarafından söylenen bir söz, yazılan bir metin için geçerli olduğu gibi Kur'an'daki lafız-mana ilişkisi için de geçerlidir.

Kur'an kıssalarını doğru anlayabilmek için Kur'an'ın nâzil olduğu dönemin özelliklerini ve en başta Hz. Peygamber olmak üzere ilk muhatapların yaşadıkları tecrübeleri bilmenin gerekliliği, aslında Kur'an'ın da işaret ettiği bir husustur. "(Ey Peygamber) Bu sûrede önceki peygamberlerden her biri hakkında anlattığımız onca şey sana manen destek vermek, kalbini güçlendirmek içindir." mealindeki Hûd sûresi 120. ayet, Kur'an'da anlatılan kıssaların, İslam'a davet esnasında karşılaştığı güçlükler ve yaşadığı sıkıntılar hususunda Hz. Peygamber'e moral desteği vermeyi amaçladığına işaret etmektedir. Bu bağlamda kıssalarda anlatılan hususlar ve verilen mesajlar, Hz. Peygamber'in hayatta karşılaştığı olaylarla yakından irtibatlıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in yaşadığı olayları bilmek, Kur'an kıssalarında anlatılan ve verilmek istenen mesajları daha iyi ve doğru anlamamıza vesile olacaktır. Biz de bu çalışmamızda Hz. Yûsuf kıssasında anlatılan ve verilmek istenen

mesajları daha iyi ve doğru kavrayabilmek için kıssayı nüzül-sîret bağlamında ele almaya çalıştık.

2. Yûsuf Sûresi ve Nüzûl Ortamı

2.1. Yûsuf Sûresinin Nüzûl Sebebi

Sûrenin nüzûl sebebi hakkında nakledilen birçok rivayet bulunmaktadır. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan (ö. 55/675) nakledilen bir haberde ashabın, nâzil olan bazı Kur'ân ayetlerini kendilerine tilavet eden Hz. Peygamberden kısca anlatmalarını istemeleri üzerine Yûsuf sûresinin nazil olduğu anlatılmıştır.² Diğer bir rivayet ise Yahudilerin, Mekke müşriklerine "Muhammed'e sorun, İsrailoğulları Mısır'a niçin gitti?" şeklinde bir soruyu Hz. Peygamber'e sormalarını istemeleri ve Hz. Peygamber'in sorulan soruya tatmin edici bir cevap veremeyeceğini düşünmeleri hakkındadır. Hatta onlar, Hz. Peygamber'in ilgili soruya kaçamak cevaplar verip Yahudilerden birtakım bilgiler edindikten sonra karşılık vereceğini düşünmüşlerdir. Böylece onların kendilerince iddia ettikleri Hz. Peygamber'in foyası açığa çıkmış olacaktı. Fakat umulanın aksine Allah, Hz. Peygamber'e Hz. Yûsuf kıssasını hem de "Ahsenü'l-Kasas" olarak vahyetmiş, Kureyşli müşriklerin ve Yahudilerin kötü niyetle hazırladıkları bu tuzağı boşa çıkarmıştır. Ayrıca onlara bu sûreyle "Eğer sizler de Hz. Muhammed'e, kardeşlerinin Yûsuf'a davrandığı gibi davranırsanız, sonunuz onlarınki gibi olacaktır." şeklinde uyarıda bulunulmuştur.³

Yûsuf sûresinin nüzûl sebebine dair bir başka rivayette, Yahudilerin, Hz. Peygamber'e Yûsuf kıssasına dair soru sormaları üzerine bu sûrenin indirilmiş olduğu haber verilmektedir.⁴ Nehhâs (ö. 338/950), "Yahudilerin, Mekke müşriklerine 'Gidin ve Muhammed'e Şam'da olup daha sonra oğlu Mısır'a götürülen, bunun üzerine oğlu hakkında birtakım olaylar sebebiyle ağlayarak gözleri kör olan bir peygamberden bize haber versin.' diye sormalarını istemeleri üzerine Hz. Peygamber'e Yûsuf sûresinin bir bütün olarak nazil olduğunu" söylemiştir. Nehhâs, Mekke'de Ehl-i Kitap'tan kimselerin olmaması, peygamberlerin haberlerini bilen herhangi bir kimsenin de bulunmaması gibi nedenlerle Hz. Yakub hakkında soru soranların Medine'deki Yahudiler olduğunu ve onların, Mekkeli müşriklere ilgili hususta Hz. Peygamber'e soru sormalarını telkin etmeleri sebebiyle sûrenin inzal edildiğini belirtmiştir.⁵

Elmalılı M. Hamdi Yazır (ö. 1942), Muhammed b. İshâk'tan (ö. 385/995?) aktardığına göre sûrenin nüzûl sebebinin; kardeşlerinin kıskançlıkla yapmış olduğu birtakım eziyetler karşısında Hz. Yûsuf'un Allah'a teslimiyeti ve bunun neticesinde Allah'ın ona birçok ihşanda bulunduğu anlatılarak, Mekke'deki müşriklerin Hz. Peygamber'e yapmış olduğu zulümler

² Vâhidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbu'n-Nüzûl*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut trs., s. 203; Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil*, Mektebetü'l-Abikân, Riyad 1998, III, 250; Fahrredîn er-Râzî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru'l-Fikr, Lübnan 1981, XVIII, 86; Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmiu' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2006, XI, 240; Mevdüdi, Ebu'l A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, İstanbul 1997, II, 443; Erdoğan, Latif, *En Güzel Kıssa ve Gerçekleşen Rüya*, İzmir 1997, s. 1.

³ Mevdüdi, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, II, 443.

⁴ Kurtubî, *el-Câmiu' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XI, 240; Sabûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefâsîr*, İstanbul 1995, III, 143.

⁵ Kurtubî, *el-Câmiu' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XI, 259.

karşısında Hz. Peygamber'i teselli etmek amacını taşımakta olduğunu ifade etmiştir.⁶ Hz. Peygamber ve arkadaşları kendi kavimlerinin baskı ve eziyetleri karşısında bunalmış hatta bu bunalımdan kurtulmak için bir çıkış yolu arama sürecine girmişlerdir. Böylesi sıkıntılı bir anda bu sürenin inmesi, çektikleri sıkıntılar karşısında bir teselli kaynağı ve müjde olmuştur. Çünkü Hz. Yûsuf, Kenan diyarında kardeşleri tarafından birtakım kötülöklere mâruz kaldıktan sonra yaşadıklarına sabrederek köle olarak geldiği Mısır'da önemli bir makama yükselmiş, hatta kendisine kötülük yapan kardeşlerinin de bu devletin bazı imkanlarından faydalanmasına müsaade etmiştir. Yûsuf sûresinde anlatılan kıssa, Hz. Peygamber ve arkadaşlarına, yapılan baskı ve eziyetler karşısında gösterecekleri sebat karşılığında Hz. Yûsuf'a ihsan edilmiş şeylerin bir benzerinin kendilerine de verileceğini ve Kureyşlilerin eninde sonunda boyun eğeceğini müjdelemektedir. Sonuç olarak, kavminin sebep olduğu bazı eziyetler neticesinde Medine'ye hicret etmek zorunda kalan Hz. Peygamber, yıllar sonra Mekke'yi fethetmiş ve Kureyşliler kendisine boyun eğmiştir. Kureyşlilerin yaptıkları onca kötülüğe rağmen Hz. Peygamber onlara, Mısır'da Hz. Yûsuf'un, kardeşlerine söylediği sözün bir benzerini dile getirmiştir: "Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir. Gidiniz, hepimiz serbestsiniz!". Bu durum Yûsuf sûresinin, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden hemen önce vuku bulan olaylar esnasında, yani Kureyşli müşriklerin, her kabileden bir gencin katılımıyla Hz. Peygamber'i ortadan kaldırma gibi bir plan tasarladıkları sırada indirilmiş olduğunu göstermektedir.⁷

2.2. Yûsuf Sûresi Hakkında

Nüzûl sıralamasında 53. sûre olan ve 111 ayetten oluşan Yûsuf sûresi Mekke'de nazil olmuştur. Genel kabule göre sürenin tamamı Mekke'de indirilmiştir. Bazı ilim adamları Yûsuf sûresinin ilk üç ayetinin Medine'de nazil olduğunu rivayet etmişlerse de bu görüşe katılan pek kimse olmamıştır.⁸ Bazı müelliflere göre Yûsuf sûresi, Hz. Peygamber'i koruyup gözeten amcası Ebû Tâlib ile Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice'nin vefat ettikleri yıldan, Peygamber ve yanındaki Müslümanlar için bir çıkış yolu olarak düşünülen Medine'ye hicret ve Birinci ve İkinci Akabe Biatları'nın yapıldığı yıla dek uzanan çetin bir dönemde, "Hüzün Yılı" olarak da adlandırılan risâletin 10. yılında Mekke'de nazil olmuştur. "Hüzün Yılı" denmesinin sebebi, Hz. Peygamber'i himaye edip destekleyen iki yakını; amcası Ebû Tâlib ve ardından eşi Hz. Hatice'nin bu yılda vefat etmiş olmalarıdır. Yûsuf sûresi, bu iki yakını birbirini ardına kaybeden, bunun yanı sıra Mekkeli müşriklerin ağır baskı ve eziyetlerinden bitkin düşen Hz. Peygamber için bir teselli teşkil etmektedir. Çünkü bu kıssada anlatılan olaylar Hz. Peygamber'in o an içinde bulunduğu durumla oldukça örtüşmektedir. Zira Hz. Yûsuf'un babası Hz. Yakub'tan; yani en sevdiği kişiden uzaklaşmak durumunda kalması gibi Hz. Peygamber de en değerli iki yakınının vefatı üzerine bir anda yapayalnız kalmıştır. Ayrıca Hz. Yûsuf gibi o da en yakın akrabalarından çeşitli eziyetler görmüş ve türlü çileler

⁶ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1995, IV, 2841.

⁷ Karaman, Hayreddin v.dğr., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2014, III, 209-210.

⁸ Çetiner, Bedrettin, *Esbab-ı Nüzul*, İstanbul 2002, I, 508.

çekmiştir. Mekke’de, Hz. Peygamberle birlikte bütün Müslümanlara birkaç yıl süren sosyal ve ekonomik boykot uygulanmıştır. Fakat Hz. Peygamber’in bütün bu zorluklara katlanıp sonuna kadar sabır ve azimle mücadele etmesi sonucunda tıpkı Hz. Yusuf gibi muzafferiyet ve muvaffakiyet kazanacağına dair ipuçları sunulmuştur.⁹

Sûrenin nüzûl zamanına dair bir diğer önemli nokta ise onun muhtevasıyla Kureyşli müşriklerin içinde buldukları durumun benzerliğidir. Kardeşlerinin, Hz. Yûsuf’a kurdukları tuzakta amaçlarına ulaşamadıkları ve sonunda ona muhtaç oldukları gibi Kureyşlilerin de Hz. Peygamber ve yakın çevresindeki Müslümanlara yaptıkları baskı ve eziyetlere rağmen amaçlarına ulaşamayacakları adeta önceden haber verilmektedir.¹⁰ Çünkü Kureyşliler de tıpkı kardeşlerinin Hz. Yusuf’a eziyet etmeleri, onu öldürmek istemeleri ve sonunda kuyuya atıp ailesinden, memleketinden uzak tutmaları gibi Hz. Muhammed’e ve yakın çevresindeki Müslümanlara eziyet etmişler, öldürmek istemişler ve nihayetinde Müslümanları Medine’ye göç etmek zorunda bırakmışlardır. Böylece Allah onlara kurdukları tuzaklarla amaçlarına ulaşamayacaklarını önceden haber verip ileride gerçekleşecek olan Hicret’e de işaret etmektedir. Ayrıca Kureyşlilere, Hz. Yûsuf’un kardeşlerinin onun huzurunda boyun büktükleri gibi Mekkeli müşriklerin de Hz. Muhammed’in karşısında boyun bükeceklerini haber vermektedir.

Hz. Yûsuf’un kardeşleri ona “(Ey Yûsuf)! Bize lütfet, zira Allah bağışta bulunanları cömertçe ödüllendirir.” dediklerinde Hz. Yûsuf, yaptıkları kötülöklere karşılık onlardan intikam alabilecek güçte olmasına rağmen onları bağışlamış ve onlara “Bugün sizin için bir yargılama yoktur, sizi Allah affetsin. O merhametlilerin en merhametlisidir.”¹¹ diyerek kardeşleri için herhangi bir yargılama olmayacağını söylemiş ve onları affedici olan Allah’a havale etmiştir. Benzer bir olay Mekke’nin fethinden sonra Hz. Peygamber ile bir zamanlar ona ve arkadaşlarına her türlü eza ve cefayı reva gören Kureyş arasında cereyan etmiştir. Hz. Peygamber de tıpkı Hz. Yûsuf gibi kendisine zulmeden Kureyş müşriklerinden intikam almak için gerekli güce sahip olduğu halde bunu yapmamış ve onlara “Ey Kureyş topluluğu! Size nasıl bir muamelede bulunayım?” diye sormuş, onlar da “Sen kerim bir kardeşsin, kerim bir kardeşin oğlusun.” diye cevap verdiklerinde onları şu sözlerle bağışlamıştır: “Ben size, Yûsuf peygamberin kendi kardeşlerine verdiği cevabı vereceğim; yani size karşı hiçbir kinim yoktur; gidin, sizi affediyorum.”¹²

Sonuç itibariyle bu sûre, verdiği mesajlar itibariyle Mekke döneminin karakteristik yapısı hakkında bize önemli birtakım ipuçları sunmaktadır. Hedef alınmış, yalnızlığa itilmiş

⁹ Kutup, Seyyid, *Fî Zilâli’l-Kur’ân*, çev. Kurul, İstanbul 1990, VI, 428-430; Erdoğan, *En Güzel Kıssa ve Gerçekleşen Rüya*, s. 1-2. Müslümanların Mekke’de müşrikler tarafından uğramış oldukları sıkıntılar hakkında geniş bilgi için bkz. Acar, Cafer, “Risalet Dönemi Savaşlarının Başlamasında Mekke Döneminde Müslümanlara Yönelik Saldırıların Rolü”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: 2, sayı: 1, ss. 43-68; Asiler, Çiğdem, *İslam Tarihinde İşkence (Emevilere Kadar)*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2018, s. 1-42; Çelenk, Dilek, *Hz. Peygamber’in Mekke Devrinde Karşılaştığı Sıkıntılar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 44-162.

¹⁰ Emiroğlu, M. Tahsin, *Sebebi Nuzûl*, Konya 1972, VI, 156.

¹¹ Yûsuf 12/88-92.

¹² Mevdüdi, *Tefhimü’l-Kur’ân*, II, 434.

ve dışlanmış durumda olan Hz. Peygamber ve beraberindeki Müslüman topluluğa bu süreyle teselli, iç huzur ve güven verilmekte, ayrıca sabır ve direnç de aşılanmaktadır.¹³

3.3. Sürenin Nâzil Olduğu Ortam

Yûsuf sûresi, Hz. Peygamber'in hayatının en zorlu ve sıkıntılı dönemlerinden birinde, müşriklere karşı kendisinin en büyük savunucusu ve yardımcısı olan amcası Ebû Tâlib'i ve vahyin indiği ilk günden itibaren desteğini eksik etmeyen eşi Hz. Hatice'yi kaybettiği bir dönemde inmiştir. Özellikle amcası Ebû Tâlib sağlığında iken Hz. Peygamber'i müşriklere karşı koruduğundan, onun vefatını müteakip müşrikler Hz. Peygamber'e karşı hakaret ve eziyetleri daha kolay yapmaya başlamışlardır. Bu iki yakınının birbiri ardınca vefat etmesi üzerine Hz. Peygamber "Bu iki musibetten en çok hangisine yanacağımı bilemiyorum." diyerek üzüntüsünün ne kadar yoğun olduğunu belirtmiştir.¹⁴

Hz. Peygamber ve müminlerin müşrikler tarafından yalnızlığa itildiği ve her türlü insanî ilişkilerin askıya alındığı bir dönemde Allah, Hz. Peygamber ve müminleri teselli etmek, sabrı tavsiye etmek ve onların acılarını dindirmek için bu süreyi indirmiştir. Hz. Yûsuf kıssasıyla sanki Allah şöyle diyordu: "Ey Muhammed! Kavminin seni yalanlamasına, sana türlü eziyetlerde bulunmasına üzülme. Kardeşin Yûsuf peygamberin çektiği sıkıntı, zorluk ve musibetleri düşün. Kardeşlerinin, onu babalarından kıskanması sonucu ona tuzak kurup onu kuyuya atmasını, daha sonra kervan tarafından kuyudan çıkarıldıktan sonra köle olarak satılmasını, Mısır Azizi'nin karısının ona ilgi duymasını, birtakım hile yollarıyla ondan nefisini tatmin etmek istemesini ve Hz. Yûsuf'un kadının bu davetine karşılık vermemesi üzerine suçsuz yere zindana atılması gibi uğradığı haksızlıkları, zorlukları düşün. Hz. Yûsuf'un sabır ve inançla zorluklara, sıkıntılara katlanıp sabrettiğinde Allah'ın onu zindandaki süreçten saraydaki makama nasıl naklettiğini, onu Mısır'da önemli bir makama yükselttiğini hatırla. Sen de Yûsuf gibi dışlandın, türlü eziyetlere maruz kaldın; ama eğer sana yapılanlara sabreder, sebat gösterirsen sonunda Yûsuf gibi zafer elde edeceksin. O halde diğer peygamberlerin sıkıntı ve musibetlere sabrettiği gibi sen de sabret."¹⁵ Allah, Nahl sûresi 127-128. ayetlerde, Hz. Peygamber'in karşılaştığı zorluk ve sıkıntılara göğüs germesini istemekte, ona sabretme gücünü verenin kendisi olduğunu söylemektedir. Müşriklerin yaptıklarına üzülmemesini, kurdukları tuzakları kendine dert etmemesini söyleyerek bu konuda onu teselli etmekte ve kendisine şirk koştuktan sakınıp ona itaat edenlerin her daim yanında olduğunu bildirmektedir. Böylece Allah, Hz. Peygamber ve müminlerin karşılaştıkları sıkıntı ve eziyetler nedeniyle onları teselli etmek için Yûsuf peygamberin kıssasını onlara anlatmaktadır.¹⁶ Bu sûre peygamberlerin yolunda yürüyenlere huzur getirmektedir. Aslında bu süreyle dolaylı yoldan Müslümanlara Mekke'den çıkarılacaklarının ve gidecekleri yerde zafere, egemenliğe kavuşacaklarının da bir

¹³ Kutup, *Fi Zilâli'l-Kur'an*, VI, 430.

¹⁴ Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi*, İstanbul 1987, V, 57-58.

¹⁵ Sabûni, *Safvetü't-Tefâsir*, III, 137-138.

¹⁶ Kiraz, Celil, "Vâni Mehmed Efendi'ye Göre Hz. Yûsuf Kıssası'ndan Çıkarılacak Dersler ve İncelikler", *Ulusal Vâni Mehmed Efendi Sempozyumu*, 7-8 Kasım 2009, Bursa, s. 104-105.

müjdesi verilmektedir. Hz. Peygamber ve müminler için doğup büyüdüğü vatanından, atalarının yurdundan tehdit altında çıkarılmak tahammülü zor bir durumdu. Sonuçta Hz. Yûsuf da kıssada anlatılan tüm sıkıntı ve imtihanları yaşamak üzere, babasının kolları arasından istemeyerek çıkarılmıştı. Ama bu çıkışın sonucu, zafer ve egemenlik olmuştur. Dolayısıyla Yûsuf süresinin böyle amansız ve çetin bir dönemde inmesi hem Hz. Peygamber ve beraberindeki Müslümanlar için bir teselli kaynağı hem de sabır ve sebatlarının karşılığı olarak zafer ve egemenlikle ödülleneceklerinin müjdesi olmuştur.¹⁷

3.4. Kıssaları Nüzûl Sürecine Göre Okumak

Her metin oluştuğu ortamın izlerini taşır. Bu bağlamda Kur'an'ı Kerim de nâzil olduğu ortamın izlerini bünyesinde barındırır. Kur'an'ın, içerdiği konuların tarihsel vasattan, yaşanan durumlardan kopuk olması, dolayısıyla zamanı ve mekânı, sosyo-kültürel yapıyı ıskalması düşünülemez.¹⁸ Anlaşılması ve yorumlanmasına dair pek çok metot bulunmakla birlikte, insanlara hidayet kaynağı olarak inzâl edilen Kur'an'ın nüzûl ortamı ve muhataplarıyla olan ilişkisi bağlamında kıssaların oldukça önemli bir yeri vardır.¹⁹

Kur'an kıssalarıyla ilgili birçok çalışmada kıssaların nüzûl ortamındaki ilk muhataplara ne tür mesajlar verdiği ya da onlar tarafından ne şekilde anlaşıldığı meselesi önemli olmasına rağmen her nedense pek irdelenmemiştir. Daha açıkçası, bu önemli mesele Hz. Peygamber ve sahabeyi teselli edip moral vermek gibi genel amaçlar kapsamında bir bakıma geçiştirilmiş; haliyle Mekke döneminin çok zor ve çetin şartlarında nazil olan birçok süredeki kıssalara konu olan hususların Hz. Peygamber ve sahabeyi teselli keyfiyeti hakkında doyurucu açıklamalar yapılmamıştır.

Kur'an'ın kendi nüzûl vasatındaki ilk ve aslî manaları üzerinde pek durulmaması, kıssaların tarihi bağlamından kopuk tarzda yorumlanması, hatta kimi zaman çarpıtılması, Kur'an'ın mesajını anlama noktasında sorunlara yol açmıştır. Oysa kıssalar, Hz. Peygamber ile müminler, müşrikler ve Ehl-i Kitap gibi farklı zümrelerden müteşekkil ilk muhatapların pratik hayat tecrübelerinde doğrudan karşılık bulan manalar ve mesajlar taşımaktadır. Ancak bu manaları keşfedip doğru biçimde ortaya koymak genelde Kur'an'ı, özeldense kıssaları Hz. Peygamber ve sahabenin yaşadığı tecrübeyle birlikte okumaya bağlıdır.²⁰

Kur'an kıssaları nazil olduğu tarihsel vasata ve yaşanan sürece mutabık olmalıdır. Dolayısıyla Kur'an kıssalarının Hz. Peygamber'in sîretinden kopuk olması düşünülemez. Nitekim pek çok müfessir de Kur'an kıssalarının Hz. Peygamber'in sîretiyle paralellliğini vurgulamış ve bunu çeşitli örneklerle somut olarak göstermeye çalışmıştır. Bunu tespit

¹⁷ Kutup, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 198-199.

¹⁸ Kılınçlı, Sami, *Mekki Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkiler*, Ankara 2013, s. 14.

¹⁹ Kılınçlı, Sami, "Hz. Âdem-İblis Kıssasını Nüzûl-Sîret Bağlamında Okumak", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Adana 2020, cilt: 20, sayı: 2, s. 700. Bkz. Ünsal, Fatma, "Nüzul-Sîret İlişkisi Bağlamında Tâhâ Süresi'nin Temel Vurguları", *Umde Dini Tetkikler Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, Aralık 2018, s. 106; Küçükvar, Zekiye Sena, *Hz. Nûh Kıssasını Sîret Bağlamında Okumak*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize 2020.

²⁰ Küçükvar, *Hz. Nûh Kıssasını Sîret Bağlamında Okumak*, s. 4; Ünsal, "Nüzul-Sîret İlişkisi Bağlamında Tâhâ Süresi'nin Temel Vurguları", s. 2.

edebilmek için de öncelikle o dönemde olup bitenleri, yaşananları, yani Hz. Peygamber ve sahabenin yaşadıkları olayları iyi bilmek gerekir. Böylece kıssaların, nazil oldukları dönemde ilk muhatapları için ne tür mesajlar verdiği, sonraki muhataplar için de nasıl anlaşılması ve yorumlanması gerektiği daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.²¹ Sonuç olarak, anlama ve açıklama faaliyetinde durum-değer ilişkisini bilmek kıssaların ne söylemeye çalıştığını mutlak surette tayin garantisini vermese dahi en azından ne söylemediğini tespit imkânı sağlaması açısından oldukça önemlidir.²²

3.5. Vahyin Nüzûl Ortamının Genel Yapısı

Kur'an'ı Kerim, Mekke'de nazil olmaya başlamış ve Hz. Muhammed'in Medine'ye hicretine kadar da Mekke ilk tebliğ merkezi olmuş, Hz. Peygamber, en büyük muhalifleriyle burada karşılaşmıştır.²³ Mekke halkının çoğunluğu müşrik Araplardan oluşmaktaydı. Müşrikler, Allah ile birlikte başka tanrıların varlığını kabul edenlerdir. Mekke halkından olan putperestler buna örnektir.²⁴ Ekseriyeti uzak bölgelerden gelen ve kölelerden oluşan, güçsüz ve azınlık olmasına rağmen Ehl-i Kitap olan kimseler de vardı. Her iki grup da İslâmî davete muhatap oldular. Fakat her iki grubun da güçleri, inançları ve siyasal yapılarıyla orantılı bir şekilde, davete karşı farklı tutum ve tavırları olmuştur. Müşrik liderlerin Hz. Peygamber ve davetine karşı tutumları, Mekke döneminin başlangıcından beri düşmanca bir tavır görünümündeydi. Öyle ki müşriklerin bu tutumlarının, Müslümanların sayısı ve güç bakımından sınırlı bir çerçevede kalmasına neden olduğu gibi Hz. Peygamber ve inananların karşılaştıkları birtakım sıkıntıların ve eziyetlerin oluşmasında başat rolü oynadığı söylenebilir.²⁵

Mekke müşrikleri, kendi inanç ve uygulamalarının, geleneklerinin değişmesini beraberinde getireceği düşüncesiyle Hz. Peygamberle gelen İslam inancını, kendi varlıklarını ve otoritelerini tehdit eden bir unsur olarak görmüşlerdi. İslâmî davetin, kendi saltanatlarının sonu olacağını düşünmeleri nedeniyle de muhalif bir tavır sergilemişlerdi.²⁶

Cahiliye döneminin güç sahibi liderleri, ilahî iradeye boyun eğmek anlamına gelen bu davetin, sahip oldukları düzeni altüst edeceğini ve şayet kabul ederlerse, diğer bütün otoriteleri de karşılıklarına alacaklarının farkındaydılar.²⁷ Bu farkında oluş, onları mevcut sistem ve dengeleri kökünden değiştireceğini düşündükleri ilahî davete karşı düşmanca tavır almaya sevk ediyordu. Onlar, şayet putları reddedip Muhammedî daveti kabul ederlerse, bu reddedişin, sadece putların ilahlığını terk etmek anlamında değil, aynı zamanda putlar etrafında oluşturulan maddi ve manevi otoritelerinin de yok olması

²¹ Ay, Mahmut, *Kur'an Kıssalarını Siret Bağlamında Okumak*, İstanbul 2017, s. 113-114.

²² Öztürk, Mustafa, *Kur'an Kıssalarının Mahiyeti*, İstanbul 2015, s. 21.

²³ Örenç, Aşır, "Hz. Peygamber'e Karşı Müşrik, Münafık ve Ehl-i Kitap Tarafından Fiili Olarak Yapılan Saygısızlıklar", *SDÜ Fen Edebiyat Dergisi*, Nisan 2013, sayı: 28, ss. 145-168; Balıkcı, Şükrü, "Mekke Döneminde Müşriklerin Müslümanlara Uyguladığı Ambargo", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sayı: 3, s. 366-381.

²⁴ Sarıkçıoğlu, Ekrem, "Kur'an'a Göre Müşrikler ve Putperestler", *İslami Araştırmalar*, Temmuz 1986, sayı: 1, s. 26-27.

²⁵ Derveze, M. İzzet, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Mehmet Yolcu, İstanbul 2016, s. 539-568.

²⁶ Kılınçlı, *Mekki Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkiler*, s. 14.

²⁷ Mubarekfürî, Safiyyurrahman, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, çev. H. İbrahim Kutlay, İstanbul 2013, s. 85.

anlamına geleceğini düşünüyorlardı. Hz. Peygamber'i kabul etmenin ise onu ilahlarından üstün görmenin ötesinde, kendi itibar ve sahip oldukları nüfuzun kaybolması anlamına geleceğinin de farkındaydılar.²⁸ Sonuç itibarıyla Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinin, söz konusu ilahî daveti, sadece dinî alana hasredilmiş bir Allah inancı olarak görmedikleri, bu davetin siyasi alanda da bir hâkimiyet kurmasından çekindikleri için kabullenmek istemedikleri anlaşılmaktadır.

3.6. Mekke'de Müslümanların Müşriklerle İlişkisi

Mekke müşriklerinin Müslümanlara karşı tutum ve davranışları, vahiy sürecinin başlangıcı olan 610 yılından hicret olayının gerçekleştiği 622 yılına kadarki zaman aralığında farklılık göstermektedir. Sürecin başında Müslümanlara karşı nispeten daha ılımlı ve yumuşak davranan müşrikler, vahyin getirmek istediği değişimin sadece Hz. Peygamber ve etrafındaki birkaç kişiyle sınırlı kalmayacağını, kendi kurdukları düzenin ve sahip oldukları saygınlık ve menfaatin sona ereceğini anlayınca şiddete başvurmuş ve nihayetinde Müslümanların Medine'ye hicret etmelerine neden olmuşlardır.²⁹

Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber ve müminlerle olan ilişkilerini değerlendirirken bölgenin dinî ve kültürel şartları düşünüldüğünde Hz. Peygamber'i bir nebi olarak algılama ve kabullenme noktasında ihtiyatlı davrandıkları, varlık tasavvuru ve dünya görüşü bağlamında farklı düşünceye sahip oldukları için ona ve müminlere karşı olumsuz bir tavır sergiledikleri görülmektedir. Kur'an kıssalarında bahsi geçen diğer peygamberlerin durumu da Hz. Peygamber'in durumundan farksızdır. Dolayısıyla kendilerine peygamber gönderilen kavimlerin ilk etapta nübüvveti kabullenmeleri beklenemezdi. Mekkeli müşrikler başlangıçta nübüvvet ile Hz. Peygamber arasında gerçek anlamda bir bağ kuramadıklarından, onun Kâbe'de namaz kılmasına karışmıyor, hatta onu, Hira mağarasında yaşadığı münzevi hayatın bir yansıması olarak kendine has dini ritüeller gerçekleştiren biri olarak görüyorlardı.³⁰ Vahyin başlangıcında nâzil olan ayetler müşriklerin inançlarını eleştirmekten ziyade davetin temel prensiplerini açıklamaya yöneldiğinden, müşriklerin tepkisini çekmemiştir. Ne zaman ki, müşriklerin inançlarına, örf ve âdetlerine dokunan ayetler nâzil olmaya başladı, Hz. Peygamber'e karşı ılımlı olan tavırları da değişmeye başlamıştır. Mekke müşrikleri Hz. Peygamber'in getirdiği dini kendi makam ve mevkileri, sahip oldukları mal ve servetleri için büyük bir tehlike olarak görüyorlardı. Bunları kaybetmemek için de Hz. Peygamber'e şiddetle muhalefet ediyor, hatta davasından vazgeçmesi için dünyalık çeşitli şeyler vadediyorlardı. Aslında onun getirdiği mesajın doğru olduğuna inanıyorlardı, fakat

²⁸ Ünsal, Hadiye, *Erken Dönem Mekki Surelerin Tahlili*, Ankara 2015, s. 430. Daha geniş bir bilgi için bkz. Yılmaz, Ali, "Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed'e Karşı Aşırı Muhalefetlerinin Öteki Yüzü", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019/1, cilt: 6, sayı: 10, ss. 59-89.

²⁹ Bayram, Enver, "Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekki Sureler Bağlamında)", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Tokat 2019, cilt: 8, sayı: ek sayı: 1, ss. 941-945.

³⁰ Akyürek, Yunus, "Cahiliye Dönemi Mekke Toplumunun Hz. Peygamberin Nübüvvetine İlişkin İntibaları", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Çanakkale 2015, sayı: 7, s. 55-72.

kibirlerinden ve sahip oldukları sosyal çıkarlarının zarar göreceğinden çekindikleri için onu inkar ettiler.³¹

Ehl-i Kitap aracılığıyla Hz. Peygamber hakkında az ya da çok bilgi sahibi oldukları halde, nübüvveti bir kabile liderliği veya hükümdarlığı şeklinde algıladıklarından ona iman etmemişlerdi. Hz. Peygamber'in davasından vazgeçmesi karşılığında ona hükümdarlık vadinde bulunmaları bunu teyid etmektedir.³² Mesela Ebû Cehil, peygamberliğin Mekke'deki diğer görevler gibi sıradan bir görev olduğunu düşünmüş olacak ki, İslam'a davet edildiğinde, Hz. Peygamber'in söylediği şeylerin hak olduğunu bildiğini; fakat ona tabi olmaktan kendisini alıkoyan bir şeyin varlığını ifade etmiştir. O, sikâye, rifâde ve meşvere görevlerinin Kusayoğullarının elinde olduğunu, şimdi de peygamberin onların içlerinden çıktığını ve kendilerine herhangi bir şeyin kalmadığını dile getirmiş; netice itibarıyla bunu kabul edemeyeceğini belirtmiştir. Ebû Cehil'in bu sözleri onun nübüvvet konusundaki yorumunun "kabile asabiyeti" ile oluştuğunu göstermektedir.³³

Mekke dönemine baktığımızda müminlerin henüz ayrı bir toplumsal güce sahip olmadıklarını, Hz. Peygamber'i koruyan kendi kabilesinin, ona ilk günden beri destek olan Hz. Ebû Bekir ve sonrasında iman eden Hz. Ömer'in kabilelerinin diğer Arap kabileleri içerisinde çok da güçlü bir konumlarının bulunmadığını, bu kabilelerden iman edenlerin sayısının azınlıkta olduğunu, ancak iman eden bu müntesiplere de baskı uygulamadıklarını görmekteyiz. İslâmî davete karşı menfi tutum sergileyen, Hz. Peygamber ve müminlere karşı acımasız davranan, muhalefet eden kabilelerin ise Mekke'nin en güçlü ve Dâru'n-Nedve'de nüfuzu en fazla olan kimselerden oluştuğu söylenebilir. İslâmî davetin gelişme gösterdiği, inananların sayıca arttığı, muhalif güçlerin de daveti reddetmekle kalmayıp Hz. Peygamberle alay etmeye, onu hakarete varan sözlerle incitmeye, müminlere karşı da baskı ve olumsuz tavırların başladığı dönemde "(Ey Peygamber!) Sana emredilen tevhid davasını bütün açıklığıyla ortaya koy ve müşriklerin alaycı tavırlarına hiç aldırma. Hiç şüphelen olmasın ki seninle alay edenlere karşı biz senin yanındayız, biz onlara yeteriz."³⁴ şeklinde geçen ayetler nazil oldu. Bu ayetlerden de anlaşıldığı üzere Allah, Hz. Peygamber'den tevhid inancını ortaya koymasını, müşriklerin olumsuz davranışlarına aldırış etmemesini ve Rabbinin kendisinin yanında olacağını açık bir şekilde beyan etmektedir. Mekkeli müşrikler daha önce Hz. Peygamber'e olan sevgi, saygı ve güvenlerini, onu "el-Emin" olarak nitelendirmek suretiyle ifade etmişlerdi. Ancak onların sahip oldukları inanç sisteminin yanlış olduğunu ifade eden ayetler nâzil olunca Hz. Peygamber'e karşı tavırları değişmiş, özellikle müşriklerin lider takımı tarafından ona karşı muhalefet oluşturulmuştur. Oluşturulan bu muhalafetle

³¹ Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, II, 27.

³² Akyürek, *Cahiliye Dönemi Mekke Toplumunun Hz. Peygamberin Nübüvvetine İlişkin İntibaları*, s. 55-72.

³³ Bayram, *Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekki Sureler Bağlamında)*, s. 944-945.

³⁴ Hicr 15/94-95.

mücadele edecek güce henüz sahip olmayan Hz. Peygamber'in tebliğ görevine devam etmesi ve müşriklerle herhangi bir çatışmaya girmemesi emredilmiştir.³⁵

Hz. Peygamber'in davetine muhalif olan müşriklerin düşmanlıkları ilerleyen süreçte sözlü ve fiili saldırılara dönüşmüş, ancak müminler güç bakımından zayıf olduklarından onlara herhangi bir karşılık verememişlerdir. Bu durum karşısında "Müstehziün grubu"³⁶ olarak anılan bazı müşrikler için Kalem sûresi 44. ayette "Bu Kur'an'ı yalanlayanları sen bana bırak. Biz onları farkına varamayacakları şekilde, yavaş yavaş helaka sürükleyeceğiz" ve 45. ayette "Ben şimdilik onlara mühlet veriyorum. (Fakat bil ki) benim planım ve hesabım çok sağlamdır." gibi sert ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Hatta bazı ayetlerde "Bak gör, ben onların hakkından nasıl geleceğim!"³⁷ şeklinde tehditlere varan ifadeler yer almaktadır. Bu ayetlerle Hz. Peygamber'e, müşrikler tarafından maruz kaldığı sözlü ve fiili saldırılara karşı herhangi bir karşılık vermeden sabretmesi, onlardan uzak durması, onları kendi bildikleriyle başbaşa bırakması mesajı verilmektedir. "Onu bana bırak!" buyruğu ile Allah, müşriklerin hesabını kendisinin göreceğine, güçsüz bir durumda olan Hz. Muhammed ve müminlerin yalnız olmadığına dair işarette bulunurken, aynı zamanda müminlerin gönlünü ferahlatacak bir mesaj da vermektedir.³⁸

Müşriklerin sözlü ve fiili saldırılarına, güç ve sayı bakımından zayıf oldukları için karşılık veremeyen Hz. Peygamber'e ve onun şahsında müminlere "(Ey Peygamber!) İnsanları rabbinin yoluna sözünde sağlamlık, davranışında tutarlılıkla, güzel öğüt ve nasihate davet et. Onlarla en güzel şekilde mücadele et."³⁹ ayetinde de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'e davet metodunda izlemesi gereken yöntem öğretilmiş ve ondan inkarcılara karşı en güzel şekilde mücadele etmesi istenmiştir.⁴⁰

İslâmî davet sürecinde şirke dair ve putları eleştiren ayetlerin nüzülünden sonra bazı Müslümanlar bundan cesaret alarak müşriklerin putlarını eleştirme hususunda ileri gidince müşrikler de buna karşılık Allah hakkında hakaretvari şeyler söylemeye başlamışlardır. Bu durum "Müşriklerin Allah'tan başka ilahlık yakıştırdıkları şeyler/putlar hakkında kötü/hakaretamiz şeyler söylemeyin. Aksi halde onlar da öfkeye kapılıp taşkınlık ve densizlikle Allah hakkında kötü sözler söylerler."⁴¹ şeklinde ifade edilen ayetten de anlaşılacağı üzere Müslümanların, ilahlaştırılan varlıkları alaya almaları ve onlar hakkında hakarete varan ifadeler kullanmaları müşrikleri öfkelenmiş olacak ki, onlar da işi Allah'a hakaret etmeye kadar vardırımlıdır. Bu durum müşriklerin, İslam'a ve Müslümanlara karşı daha büyük bir kin ve nefret beslemelerine neden olacağı gibi, belki de kalplerinin İslam dinini kabul etmeye tamamen kapanmasına da neden olacaktı. Bundan dolayı Allah,

³⁵ Kılınçlı, *Mekki Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkiler*, s. 226-234.

³⁶ Yılmaz, Ali, "Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed'e Karşı Aşırı Muhalefetlerinin Öteki Yüzü", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019/1, cilt: 6, sayı: 10, s. 85.

³⁷ Müzemmil 73/11-13.

³⁸ Kılınçlı, *Mekki Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkiler*, s. 239.

³⁹ Nahl 16/125.

⁴⁰ Aydın, Hayati, *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, İstanbul 1999, s. 239.

⁴¹ En'am 6/108.

müşriklerin dinine sövülmesini yasaklamıştır.⁴² Bunun yerine müşrikleri ikna etmede nezaket ve saygı kuralları çerçevesinde hareket etmenin daha etkili olacağı tavsiye edilmiştir. Çünkü hakaret etme ve sövme, düşmanlık duygularının daha da artmasına neden olur.⁴³

Hz. Peygamber ve müminler için şartların iyice zorlaştığı, Müslümanları dinlerinden döndürmek için fiili saldırıların başladığı, bu amaçla fakir ve kimsesiz Müslümanlara eziyet edildiği bir ortamda Hıristiyan bir grup Mekke'ye gelerek Hz. Muhammed ile karşılıklı bazı dinî konularda mütalaada bulunmuş ve Müslüman olmuştur. Rivayete göre Ebû Cehil ve yanında bulunan kimseler bu görüşmeyi takip etmiş, hatta bu grubu uyarılmış ve onlar üzerinde baskı kurmaya çalışmışlardır.⁴⁴

Müslümanlara uygulanan zulüm ve işkence Mekke döneminin en belirgin özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Habbâb b. Eret, Bilâl-i Habeşî ve annesi Hammâme, Ammâr b. Yâsir ve annesi Sümeyye ilk dönem zulme ve işkenceye uğrayan güçsüz Müslümanlardan bazılarıdır.⁴⁵ Bu Müslümanlardan bazıları çöl sıcağında sıcak kumlar üzerinde günlerce aç ve susuz bırakılmış, bazıları dövülüp kamçılanmış, bazıları da işkenceye dayanamayıp dininden döndüğünü söylemek zorunda bırakılmıştır.⁴⁶ Müşriklerin eziyet ve işkencelerine Hz. Peygamber de maruz kalmıştır. Hz. Peygamber'i yolundan döndürmek için türlü alay ve hakaretin işe yaramadığını gören müşrikler daha sonra ona karşı fiili saldırıya geçmişlerdir. Ebû Cehil'in, Kâbe'nin avlusunda namaz kılan Hz. Peygamber'in üzerine secde esnasında deve işkembesini dökmesi,⁴⁷ müşriklerden birinin ridasını Hz. Peygamber'in boynuna dolayıp onu öldürmek istemesi,⁴⁸ müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı fiili saldırıya geçtiklerini göstermektedir.

Netice olarak Müslümanlar, artık bu topraklarda yaşam alanı bulamayacaklarını anlayıp yeni bir yurt arama girişiminde bulunmuşlardır. Hz. Muhammed, Mekke'deki türlü eziyet, sıkıntı ve boykot olayından sonra kendine bir sığınak olması için Taif'e gitmiş; fakat burada olumsuz bir durumla karşılaşmıştır. Neredeyse son üç yılını Mekke'ye gelen kabilelerin çadırlarında geçirmek durumunda kalan Hz. Peygamber'in Mekke'deki bitmek bilmeyen sıkıntı ve eziyetler sonucunda ümidi kırılmış ve Medine'ye hicret etmek zorunda kalmıştır.⁴⁹

⁴² Râzî, *et-Tefsîr-i Kebîr*, XIII, 113; Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd Beğavî, *Meâlimü't-Tenzîl*, thk. Halid Abdurrahman el-Ak, Beyrut ts., II, 121; Şevkânî, Muhammed, *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut ts., II, 150.

⁴³ Karaman v.dğr., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsîr*, II, 150.

⁴⁴ Öztürk, Levent, "İslâmiyet'in Yayılmasında Hicretin Önemi: Habeşistan Hicretleri Örneği", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 4, s. 13-14.

⁴⁵ Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2002, s. 97; Asiler, *İslam Tarihinde İşkence (Emevilere Kadar)*, s. 26-41.

⁴⁶ Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, II, 132.

⁴⁷ Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, İstanbul 1995, I, 96.

⁴⁸ İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik, *Siret-i İbn Hişam*, çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul 2014, I, 368.

⁴⁹ Azimli, Mehmet, "Mekke Dönemindeki Boykot Yılları Üzerine Bazı Mülâhazalar", *İstem: İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikisi Dergisi*, 2006, yıl: 4, sayı: 7, s. 63-64.

Sonuç

Yûsuf sûresi, Mekke döneminde vahyedilmiştir. Nüzûl sıralamasında 53. sure olduğu ve Hûd sûresinden sonra, Hicr sûresinden önce indiği belirtilir. Sürenin nüzûl sebebiyle ilgili farklı rivayetler varsa da Mekkeli müşriklerin zulmüne maruz kalan Hz. Peygamber ve müminleri teselli etmek için nazil olduğu genel kabul gören görüştür. Toplam 111 ayetten oluşan sûre, ismini 4. ayetten 101. ayetin sonuna kadar bir bütünlük içinde anlatılan Hz. Yûsuf kıssasından almıştır.

Muhtevasına ve işaret ettiği konulara bakıldığında sürenin, hicretin arifesinde meydana gelen olaylar esnasında, yani Kureyş'in Hz. Peygamber'i öldürme, sürgün etme veya hapsedme planları tasarladığı sırada inmiş olduğu anlaşılmaktadır. Kur'ân'ı Kerim'deki kıssalar bazı hikmetlere dayanmaktadır. Özellikle peygamberlerin kıssaları, alınması gereken ibretlerle doludur. Nitekim bu sürenin 7. ayetinde "Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, almak isteyenler için ibretler vardır." ve 111. ayetinde "Hiç şüphe yok ki geçmişteki peygamberlerin kıssalarında akıl sahipleri için ibretler ve dersler vardır." şeklinde geçen ifadeler dikkate alındığında, genelde tüm peygamber kıssaları özelde ise Hz. Yûsuf kıssasının içerik olarak birçok ibretleri haiz olduğu ve bunlardan öncelikle ilk muhatapların, sonrasında ise insanların tümünün ders çıkarması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bazı müelliflere göre Yûsuf sûresi Mekke döneminde, Hüzün Yılı olarak nitelendirilen risâletin 10. yılında nazil olmuştur. Bu yıla Hüzün Yılı denmesinin sebebi, Hz. Peygamber'in çok sevdiği iki değerli insanın; eşi Hz. Hatice ve amcası Ebû Tâlib'in bu yılda vefat etmiş olmalarıdır. Yûsuf sûresi, bu iki yakını kaybeden, bunun yanı sıra Mekkeli müşriklerin ağır baskı ve eziyetlerinden de bitkin düşen Hz. Peygamber ve müminler için bir teselli ve müjde olmuştur. Çünkü bu kıssada anlatılan olaylar Hz. Peygamber'in o an içinde bulunduğu durumla oldukça örtüşmektedir. Zira Hz. Peygamber de Hz. Yûsuf'un babası Hz. Yakub'u kaybettiği gibi, o da çok sevdiği kişileri kaybetmiş; Hz. Yûsuf gibi bir anda yalnız kalmıştır. Ayrıca Hz. Yûsuf gibi o da en yakın akrabalarından çeşitli eziyetler görmüş ve türlü çileler çekmiş; hatta hatırlanacağı üzere Mekke'de Hz. Peygamberle birlikte bütün Müslümanlara birkaç yıl süren sosyal ve ekonomik boykot uygulanmıştır. Bu süreçte anlatılan kıssa ile dolaylı olarak Hz. Peygamber ve arkadaşlarına, bütün bu zorluklara katlanıp sonuna kadar sabır ve azimle çalıştıkları, sabrettikleri takdirde, tıpkı Hz. Yûsuf gibi muzafferiyet ve muvaffakiyet kazanacakları ve Kureyşliler'in kendilerine boyun eğeceği müjdesi verilmektedir. Nitekim kavminin baskısı neticesinde Medine'ye göç etmiş olan Hz. Peygamber, sekiz sene sonra Mekke'yi fethetmiş ve Kureyşliler ona boyun eğmiştir. Böylece Hz. Peygamber, daha önce kendisine zulmeden hatta öldürme planları yapan müşriklerden intikam alma imkânına sahipken onları affetmiş ve Hz. Yûsuf'un Mısır'da kardeşlerine verdiği karşılığın benzerini göstermiştir.

Yûsuf kıssasında, insanoğlunun özellikle haset ve kine neden olan birtakım olumsuz işleri terketmeleri gerektiğine, kıskançlık ve hasetin felakete sonuçlanacağına, hasetin

kardeşler arasında menfi durumlara neden olacağına dair işaretler bulunmaktadır. Hz. Peygamber'e inanmak istemeyen Mekke'li müşrikler de kıskançlıkları yüzünden "Urve b. Mes'ud es-Sekafi ve Velid b. Muğire gibi Mekke'nin eşrafından olan önemli şahıslar varken peygamberlik gibi önemli bir görevin Muhammed gibi yetim ve fakir, üstelik muhalif kabileden birine verilmemesi gerekirdi. Toplumunu arkalarından sürükleyen, onlara liderlik yapan akıllı ve varlıklı olan kendileriydi, dolayısıyla peygamberliğin de kendilerine ait olması gerektiği" şeklindeki düşüncelerini dile getiriyorlardı. Onların böyle düşünmelerine üzülen Hz. Peygamber'i teselli etmek ve onun ve etrafındaki kimselerin acılarını dindirmek, sabır ve teslimiyeti tavsiye etmek için Allah bu sûreyi indirmiş ve önemli mesajlar vermiştir.

Kıssada Hz. Yûsuf'un kuyuya atılma merhalesinde Hz. Peygamber ve müminlere teselli vardır. Yûsuf sûresinin Hz. Peygamber ve müminlerin Mekke'li müşrikler tarafından her türlü işkence ve eziyetlere maruz kaldıkları, boykot edilip dışlandıkları bir zaman diliminde inzal edildiğini düşündüğümüzde, "Sadece evinden, ailesinden ve sevdiklerinden tecrit edilip boykot edilen sizler değilsiniz. Bakın Hz. Yusuf da kardeşleri tarafından evinden, ailesinden ve sevdiklerinden tecrit edilerek kuyuya atıldı." vurgusunun yapıldığı söylenebilir. Burada Hz. Peygamber ve müminlerin Mekke'nin dışında bir yere hapsedilip boykot edilmeleri, Hz. Yûsuf'un kuyuya hapsedilip ölüme terk edilmesi gibi düşünülebilir. Bir yönüyle Hz. Peygamber ve müminlerin maruz kaldıkları bu boykotun bir benzerini Hz. Yûsuf'un da yaşadığına işaret edilmiş, böylece Hz. Peygamber ve müminleri teselli etmeye, onların dirayetlerini artırmaya yönelik mesajlar verilmiş, tıpkı Hz. Yûsuf'un imdadına yetişen Allah'ın onların da imdadına yetişeceği vurgusu yapılmıştır.

Bu kıssada, sıkıntılara nasıl sabredileceği, nimetlere nasıl şükredileceği anlatılmaktadır. Aynı zamanda Hz. Yûsuf'un, kendisine yanlış yapan kardeşlerine karşı tutumunda olduğu gibi, yaptığı yanlışlardan utananların/pişman olanların bağışlanacağı mesajı verilmektedir. Böylece Hz. Peygamber ve sahabe sabır, şükür, Allah'ın hükmüne ve kadere rıza, tevekkül ve zafere nasıl ulaşılacağı, hükmün, olayların gidişatının insanların değil, Allah'ın elinde/yetkisinde olduğu vb. konularda bir nevi eğitilmiş olmaktadır.

Sûrenin "Sen ne kadar üstüne düşsen de insanların çoğu iman edecek değillerdir." şeklinde geçen 103. ayetiyle Hz. Peygamber'e, sen her ne kadar çok istesen de insanların/Kureyş'in çoğunun tevhide inanmayacağı, "Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki, onlar bu delillerden yüzlerini çevirerek geçip giderler." 105. ayetiyle Kureyşlilerin hakkı ve hakikati görmedikleri, görmek istemedikleri ve "Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler." şeklinde geçen 106. ayetiyle de Hz. Peygamber'e, onların ekserisinin şirkle karışık bir şekilde inandıkları anlatılmaktadır. Yusuf'un kardeşleri de ne babalarının öğütlerini ve ne de yaşadıklarını düşünerek hakikati buldular. Tam aksine yaptıklarına kılıf uydurdular. Kureyş'in İslam'a ve Hz. Peygamber'e karşı tavrı da benzer şekilde olmuştur. 108. ayetteki "De ki, işte bu benim yolumdur. Ben, ne yaptığımı bilerek Allah'a çağırıyorum; ben ve bana uyanlar (bunu yapıyoruz). Ve ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." ifadeleriyle bir taraftan Hz. Yakub ve Hz. Yûsuf'un mücadele ve yaşamları anlatılırken diğer

taftan Hz. Peygamber ve sahabiler tarafından yapılan davetin ve inancın kimliği vurgulanmaktadır. 110. ayet, Hz. Peygamber ve müminler için çaresiz kaldıkları bir zamanda yalnız olmadıklarını ve ilahî yardımın onlara da geldiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu ayet, peygamberlerin toplumun iman etmesinden ümitlerini kestiklerinde Allah'ın yardımının geleceğini bildirmektedir. Sürenin sonunda 111. ayette "...Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir." denilmekte, ayrıca sürenin ilk üç ayetinde geçen ifadelerle burada geçen anlatımlar bağlamında Kur'an'ın ilahî kaynaklı ve Hz. Peygamber'in Allah'ın rasulü oluşuna paralel bir vurgu yapılmakta ve Mekke döneminin karakteristik yapısı çok net bir biçimde görülmektedir.

Sonuç olarak, Kur'an'ı Kerim'deki kıssaların salt tarihi malumat aktarmak veya bizlerin tarih bilgisini artırmak gibi bir hedef gözetildiği söylenemez. Kıssaların vermek istediği birtakım önemli mesajlar vardır ve özellikle peygamberlerle ilgili kıssalar, alınması gereken birçok ibretlerle doludur.

Kaynakça

- Acar, Cafer. "Risalet Dönemi Savaşlarının Başlamasında Mekke Döneminde Müslümanlara Yönelik Saldırıların Rolü". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: 2, sayı: 1, ss. 43-68.
- Akyürek, Yunus. "Cahiliye Dönemi Mekke Toplumunun Hz. Peygamberin Nübüvvetine İlişkin İntibaları". *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Çanakkale 2015, sayı: 7, ss. 55-72.
- Asiler, Çiğdem. *İslam Tarihinde İşkençe (Emevilere Kadar)*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2018.
- Ay, Mahmut. *Kur'an Kıssalarını Siret Bağlamında Okumak*. İstanbul 2017.
- Aydın, Hayati. *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*. İstanbul 1999.
- Azimli, Mehmet. "Mekke Dönemindeki Boykot Yılları Üzerine Bazı Mülâhazalar". *İstem: İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, 2006, yıl: 4, sayı: 7, ss. 55-64.
- Balıkçı, Şükrü. "Mekke Döneminde Müşriklerin Müslümanlara Uyguladığı Ambargo". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sayı: 3, ss. 366-381.
- Bayram, Enver. "Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekki Sureler Bağlamında)". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Tokat 2019, cilt: 8, sayı: ek sayı: 1, ss. 919-939.
- Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ûd. *Meâlimü't-Tenzîl*. tah. Halid Abdurrahman el-Ak, Beyrut ts.
- Coşkun, Muhammed. *Kur'an Yorumunda Siret-Nüzül İlişkisi*. İstanbul: Fikir Yayıncılık, 2014.
- Çelenk, Dilek. *Hız. Peygamber'in Mekke Devrinde Karşılaştığı Sıkıntılar*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.

- Çetiner, Bedrettin. *Esbab-ı Nüzul*. İstanbul 2002.
- Derveze, M. İzzet. *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*. çev. Mehmet Yolcu, İstanbul 2016.
- Emiroğlu, M. Tahsin. *Sebebi Nuzül*. Konya 1972.
- Erdoğan, Latif. *En Güzel Kissa ve Gerçekleşen Rüya*. İzmir 1997.
- Fahredden er-Râzî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer. *et-Tefsîru'l-Kebîr*. Dâru'l-Fikr, Lübnan 1981.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ, İstanbul 1995.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik. *Sîret-i İbn Hişâm*. çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul 2014.
- Karaman, Hayreddin v.dğr. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara 2014.
- Kılınçlı, Sami. "Hz. Âdem-İblis Kıssasını Nüzûl-Sîret Bağlamında Okumak". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Adana 2020, cilt: 20, sayı: 2, ss. 700-723.
- Kılınçlı, Sami. *Mekki Surelerde Mü'min Kimliğinin Oluşumu ve Gayrimüslimlerle İlişkiler*. Ankara 2013.
- Kiraz, Celil. "Vânî Mehmed Efendi'ye Göre Hz. Yûsuf Kıssası'ndan Çıkarılacak Dersler ve İncelikler". *Ulusal Vânî Mehmed Efendi Sempozyumu*, 7-8 Kasım 2009, Bursa.
- Köksal, M. Asım. *İslam Tarihi*. İstanbul 1987.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. *el-Câmiu' li Ahkâmi'l-Kur'ân*. Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2006.
- Kutup, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'ân*. çev. Kurul, İstanbul 1990.
- Küçükvar, Zekiye Sena, *Hz. Nûh Kıssasını Sîret Bağlamında Okumak*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize 2020.
- Mevdûdî, Ebu'l A'lâ. *Tefhîmu'l-Kur'ân*. İstanbul 1997.
- Mubarekfûrî, Safiyyurrahman. *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*. çev. H. İbrahim Kutlay, İstanbul 2013.
- Örenç, Aşır. "Hz. Peygamber'e Karşı Müşrik, Münafık ve Ehl-i Kitap Tarafından Fiilî Olarak Yapılan Saygısızlıklar". *SDÜ Fen Edebiyat Dergisi*, Nisan 2013, sayı: 28, ss. 145-168.
- Öztürk, Levent. "İslâmiyet'in Yayılmasında Hicretin Önemi: Habeşistan Hicretleri Örneği". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 4, ss. 7-24.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an Kıssalarının Mahiyeti*. İstanbul: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Sabûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefâsîr*. İstanbul 1995.
- Sarıçam, İbrahim. *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara 2002.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. "Kur'an'a Göre Müşrikler ve Putperestler". *İslami Araştırmalar*, Temmuz 1986, sayı: 1, ss. 26-32.
- Şevkânî, Muhammed. *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut ts.
- Ünsal, Fatıma. "Nüzul-Sîret İlişkisi Bağlamında Tâhâ Sûresi'nin Temel Vurguları". *Umde Dini Tetkikler Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, Aralık 2018, ss. 105-129.
- Ünsal, Hadiye. *Erken Dönem Mekki Surelerin Tahlili*. Ankara 2015.
- Vâhidî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed. *Esbâbu'n-Nüzûl*. Âlemü'l-Kütüb, Beyrut trs.,

Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul 1995.

Yılmaz, Ali. "Mekkeli Müşriklerin Hz. Muhammed'e Karşı Aşırı Muhalefetlerinin Öteki Yüzü".

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2019/1, cilt: 6, sayı: 10, ss. 59-89.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil*, Mektebetü'l-Abikân, Riyad 1998.

The Story of Yusuf in the Context of the Relationship Between Reveal of Revelation and Life of Prophet Muhammed

Abstract

About a third of Qur'an consists of parables. Understanding correctly these parables, which have such an important parts in the Qur'an, almost means that understanding a large part of the Qur'an. In these parables that help to understand the Qur'an, "Ahsan al-Qasas" in other words "the most beautiful story" is the parable of prophet Yusuf. In addition, among the prophets whose stories are described in the Qur'an, the only prophet whose life is presented in detail is Yusuf.

Since the reveal of revelation is not occur independently such features as history, era, place and society; the story about prophet Yusuf also contains meanings directly related to the environment of revelation, like many stories in the Qur'an.

In order to determine meaning and purpose of the story about Yusuf accurately, in this study we will consider life of Prophet Muhammed and period of Mecca at the reveal time of revelation. At that point, we give information which answer the question of what the Prophet and the first generation of Muslims understood and how they interpreted these stories. Events between Yusuf and his brothers are tried to evaluate in the context of the relationship between revelation and life of the Prophet in other words, within the framework of Muhammed's struggle with the Quraysh pagans.

Firstly, information is given about reason of revelation the surah Yusuf and situation of revelation, social and religious features of Mecca. Then, at the focus of some issues such as the jealousy of Yusuf's brothers, being thrown into the well, being enslaved, being tested, being thrown into the dungeon and a number of events that prophet Yusuf went through, an evaluation will be made about Muhammed, who was excluded and tortured by his own people and close relatives, and first Muslim generation.

In the context of the situation in which the people of Mecca are lived and pagans who warned by stories information will be given about the importance of parable Yusuf in terms of the method of notification.

Keywords: Reveal of Revelation-Life of Prophet Muhammed • Yüsuf • Muhammed • Parable • Mecca.